

העתונות הערבית בישראל

עטאללה מנצור

בעשרים השנים הראשונות לקיומה של מדינת ישראל חיו האזרחים הערביים כמעט ללא עתונות משלהם. ממשלת ישראל פרסמה יומון בשפה הערבית בשם "אל יום", מק"ירק"ח ומפ"ם הוציאו שבועונים מפלגתיים קטנים, להסתדרות הכללית של העובדים היה שבועון משלה ואילו הכנסיות הנוצריות הקתולית-יוונית, הלטינית, והאנגליקנית — פרסמו ירחונים.

זכות ראשונים בפרסום עתון ערבי-כללי בישראל נפלה בחלקו של דאהוד חורי המנוח, אקדמאי ובנו של בעל קרקעות אמיד מכפר מעלול, שמצא עצמו למתרת קום המדינה פליט מחוסר בית בנצרת (אביו, שרכוש המשפחה היה רשום על שמו, היה פליט בלבנון וחזר רק מאוחר יותר לארץ). הוא יסד ב-1951 הוא יסד עתון בשם "אל-וסיט" (המתווך), ובכוונתו היתה להוציאו כירחון, אבל במשך שלוש שנים הצליח לפרסם שישה גיליונות בלבד. שנה מאוחר יותר יצא לאור הירחון הספרותי "אל מוג'תמע" (החברה) שהוציאה המורה-משורר מישל חדאד מנצרת (1954-1958). ב-1958 החל להתפרסם השבועון הערבי הפוליטי הראשון, "אל ארד" (האדמה). עד לסגירתו והוצאת הקבוצה הנאצריסטית שפרסמה אותו אל מחוץ לחוק, יצאו לאור 14 גיליונות. אלה היו כל העתונים הערביים שהופיעו בישראל עד לשנות ה-60.

דומה, שלא היתה נכונות מצד אזרחים ערבים בעלי ניסיון, יזמה וממון להוציא עתונות מסחרית-עצמאית, וכן לא היו בנמצא אותה עת צרכנים-קוראים ובעלי אינטרס כלכלי, או גופים פוליטיים ציבוריים בעלי עניין שידרשו את המוצר — העתון. בנוסף, הממשל הצבאי שערכי ישראל היו נתונים למרותו, היה מצויד בתקנות ההגנה לשעת חירום שהעניקו לו סמכויות בלתי מוגבלות כמעט, והוא הטיל צל מעיק ומאיים באוויר ומנע הרהורים אפשריים בכיוון זה.

הממשל הצבאי בוטל בדצמבר 1966 ומלחמת ששת הימים פתחה עידן חדש בהיסטוריה של הערבים אזרחי מדינת ישראל. הם נוכחו לדעת, כי בנוסף על היותם אזרחים בישראל, הם אינם ערבים סתם, היכולים לסמוך על העולם הערבי שיפתור את בעיותיהם, וכי זיקתם הלאומית אינה ערבית-כללית בעלמא כפי שדימו לעצמם, אלא בראש וראשונה

פלסטינית. וכי להם ולאחיהם הפלסטינים, הסובלים במחנות הפליטים, בשטחים ובארצות השכנות, דברים משותפים ודומים: חובתם לדאוג לעצמם, ולא לחכות לאחדות הערבית שאינה נראית באופק כלל. במבט שני מצאו כי אינם סתם פלסטינים. עתונות מזרח ירושלים, הנוטה לירדן או לארגוני אש"ף השונים, לא דיברה אל לבם יותר מעתונות הממסד הישראלי (הממשלה וההסתדרות) שפורסמה עבורם. שבועון ההסתדרות "חקיקת אל אמר" פסק להופיע, וגם "אל יום" הממשלתי נסגר. "אל אנבא" הממשלתי, שבא במקום "אל יום" לא הצליח יותר מקודמו (נסגר סופית ב-1984).

בשנות ה-70 נערכו מספר ניסיונות כושלים להוצאת עיתונים ערביים בישראל. בין השאר הופיעו כמה ביטאונים של צעירים דרוזים שאפתניים שקיוו לבנות לעצמם קריירה פוליטית בזכות עתוניהם. בין יזומי העתונות הדרוזית, החל ב-1971, בלטו המחנך פאזי עזאם מעוספיה (שהוציא את הירחון "אל הודא", שהופיע במשך תריסר שנים), עו"ד כמאל אל קאסם מראמה ("אל דרוז" — שהופעתו נפסקה כעבור כשנתיים בלבד) והמו"ל סמיית נאטור מדלית אל-כרמל, שקרא לעתונו "אל עמאמה", אבל הצליח להוציאו תקופה קצרה בלבד.

מבול העתונות הערבית החל לרדת רק בראשית שנות ה-80, כשהבשילו התנאים הפוליטיים והכלכליים למהפכה התקשורתית של החברה הערבית בישראל. הצמיחה החברתית והכלכלית וספיגת הניסיון המר של אחיהם בשטחים, של שכניהם היהודים (התפשטות המקומונים בקנה מידה גדול) וכל הקשור למהפך הפוליטי במדינה — וגישת השלטון החדש, שנראתה ספק ליברלית ספק מזלזלת, זירזו את הקמת "חזית נצרת הדמוקרטית" ו"הוועד הארצי של ראשי הרשויות הערביות בישראל" (1974) ו"חדש" (1977) על ידי שילוב רק"ח עם כוחות ערביים ויהודיים בלתי מפלגתיים. לכן יש להוסיף את כינון "ועד ההגנה על האדמות הערביות", התנועה המתקדמת (1981) והרשימה המתקדמת לשלום (עם קבוצת "אלטרנטיבה" שהשתתפה בבחירות 1984), והקמת "המפלגה הדמוקרטית-ערבית" (דראושה) בבחירות 1988. ומעל לכל: רכישת הידע הטכני הקשור לפרסום עיתונים בטכנולוגיה מודרנית וזולה יחסית וכל הקשור באופנת החינוכונים והעתונות המקומית.

קשה לקבוע את מידת התלות בין העיתונים לבין ההתארגנויות החדשות, ומי קדם למי — אך אין ספק כי קיים קשר הדוק ביותר בין צמיחת הגופים החדשים והופעת העיתונים החדשים. כל מפלגה או חוג פוליטי ראו חובה לעצמם לפרסם עתון ו/או לעודד פרסום עיתונים על ידי הפחת התקווה בבעליהם כי הם עומדים לזכות בנתח שמן ממודעות המפלגה לקראת הבחירות.

צמיחת גופים ומפלגות כמו "אבנא אל בלד" (1973), "חדש" (1977), המתקדמת (1982) התנועה המוסלמית (1987) והמפלגה הדמוקרטית-ערבית (1988), היתה משולבת בתהליך פריחת העתונות, ולהיפך — צמיחת העתונות סייעה להתפתחות פלורליזם רעיוני וארגוני בקרב הערבים בישראל. מבחינה כלכלית כמעט כל העיתונים הללו מסובסדים על-ידי מפלגות או חוגים פוליטיים הרואים בהם כלי להפצת דעותיהם (או דברי קילוסין למו"ל שלהם). בין היוצאים מהכלל מצויים "אל סינארה", השבועון הרעשני מנצרת, ו"כל אל ערב", השבועון הצבעוני

מסקנה: 70% מהקוראים הערבים מעדיפים את: "אל-אתיחאד"

משרדים אזוריים: נוש דן — רח' יפח 76 יפו, טל' 03-810379, 03-831684
חיפה — אנ'חרירי 9, טל' 511296
04-526095, 04
נצרת — טל' 06-554824
ירושלים — טל' 02-288366
עכו — טל' 04-912431

"קידום מכירות" לביטאון רק"ח, "אל אתיחאד"

של משרד הפרסום "אל בוטאני" (חברת בת של פרסום "אריאלי"), וכן השבועונים "אל ערבי" מעכו ו"אל עג'מי" מיפו — עיתונים מסחריים שניסו לכסות את הוצאותיהם ממודעות. עד לפרוץ האינתפאדה הם שימשו את היצרנים הישראלים להפצת סחורותיהם בשטחים, ואת התעשייה בשטחים להפצת מוצריה בישראל. לאחר מכן ירד שטח המודעות בצורה ניכרת, ומספר עיתונים אף נסגרו. האחרים צמצמו את הוצאותיהם — והמשיכו להופיע בתקווה לימים טובים יותר.

כיצד הם מצליחים לשרוד? בראש וראשונה בסיוע המפלגות או הגופים הציבוריים העומדים מאחוריהם. רק העיתונים המסחריים מייחלים למאזן מאוזן ולרווחים כלשהם. שאר העיתונים: השבועונים, הירחונים והרבעונים פטורים מחובה זאת ואין הקורא חייב לדרוש ולחקור לגבי מקורות המימון שלהם. העיתונים עצמם אינם מסתירים זאת, וגם כאשר אין הדברים נכתבים באותיות קידוש לבנה קל לזהות את התורמים הנדיבים כי הם (או מקבלי הכסף עצמם) עושים פומבי לקשרים בין העתון למקור המימון. אין גיליון של כתב העת שאינו מקדיש את עיקר תוכנו לשירות ישיר, בסגנון בוטה, למענו של מקור המימון. אין תחכום, ואין שימוש בתחבולות.

העתונים המסחריים הופכים שמיים וארץ כדי לרכוש מודעות ולקנות את המפרסמים. והם עושים זאת בשקידה. מאשה לובלסקי, מזכ"לית נעמ"ת, למשל, זוכה לטיפול מלכותי ב"אל סינארה" — בזכות פרסום ביטאון נעמ"ת בשפה הערבית כמוסף של השבועון. "כל אל ערב" נוהג בד"ר אחמד טיבי, "הידיד של עזר וייצמן" כאילו היה אישיות ציבורית

לוטפי משעור, מנכ"ל-עורך "אל סינארה" השיג בבחירות האחרונות לכנסת שיא בתחום זה. הוא היה בנוסף לכל התפקידים האלה גם יועץ הפרסום של המערך. בתנאים אלה של ערוב תחומים מוחלט, ברור כי גם כאשר העתונאי מקפיד על אובייקטיביות בכתבתו, הוא עדיין חשוד במשוא פנים לנוחני המודעות שלו. ההפרדה בין המודעות והחומר המערכתי עורנה רחוקה מהעתונות הערבית בישראל.

גם המצב ברדיו ובטלוויזיה רחוק מהיות טבעי. שידורי הטלוויזיה ו"קול ישראל" בערבית אינם מופנים אל אזרחי המדינה, שכן יעדם העיקרי מצוי מעבר לגבול, ותוכנם חשוד לעתים קרובות בחריגה מתחום האינפורמציה לשטח התעמולה. מצב עניינים זה אינו תורם להחדרת רעיון התקשורת כשירות אינפורמציה אובייקטיבי-הוגן וככמה חופשית מאוזנת הפועלת בשירות המאוינים והצופים בפרט והחברה בכלל.

מדדגה ראשונה, בשל יחסיו המשובשים עם השבועון המתחרה, וזוכה למודעות גדולות בירחון "שאון אקאדימיה" שטיבי הוא עורכו. מהו מצבם של העתונאים המועסקים בעתונים אלה? רבים מהם בני-סמכא לנושאים בהם הם מטפלים מבחינת ההשכלה — בעיקר כאשר מדובר בעתונים הדתיים או הספרותיים. המצב חמור כאשר המדובר בעתונים הפוליטיים. העתונאים, אף שהם אקדמאים ובעלי דעה ומעמד, חייבים להיות חברי המפלגה (בעלת העתון), להעמיד את כשרונותיהם לשירותה — גם כאשר הדבר נוגד את דעותיהם — ולגלות נאמנות מוחלטת לקו המפלגה, ולעתים לקו של המנהיג. כל זאת מבלי לזכות במינימום השכר במשק. רובם אינם מאורגנים. המצב בעתונים המסחריים קשה עוד יותר. העורך-המורל מקבל את המודעות, מסגן אותן ומסכם עם נותן המודעה את המחיר ואת ההנחה.

סקר העתונות הערבית

לפתוח את העתון לפני דיעות שונות וידיעות שאין עניין הישיר בגדר שירות לאינטרס המפלגתי, מגביר את העניין בעתון, אבל ספק אם הוא מפצה על ההתלהבות של חברי המפלגה בנושא ההפצה.

2. אל וטן (המולדת) — שבועון. ביטאון "המתקדמת" מאז התמסדה בהנהגת ח"כ מוחמד מיעארי ב-1985. הופעתו אינה סדירה. עיקר תוכנו, כאשר הוא מופיע, הוא פולמוס עם רק"ח-חד"ש בשאלות עברה "הציוני" ועם הממשלה. על שאינה מכירה בזכויות הפלסטינים אזרחי ישראל או תושבי השטחים, ובאש"ף כפרטנר לשיחות בנושא השלום. העורך: המשורר מוצטפה מוראד.

עתוני המפלגות:

1. אל אחיחאד (האחדות) — ביטאון רק"ח — עתון מפלגתי צר אופקים ושמרני. החל להופיע כשבועון ב-1944. מאז שנות ה-70 הופיע פעמיים בשבוע ומאז 1985 מופיע כיומון. מזה מספר חדשים, הודות לפתיחות בבירת המועצות ולהתפוררות המשטרים בגוש המזרחי פתח את דפיו לדברי ביקורת ואף כפירה. התפוצה המרבית של היומון היתה אשתקד — כעשרת אלפים גיליונות ליום, מזה כשמונת אלפים למנויים והשאר בכמירה חופשית בחנויות. התרופפות המתה כשוורת חברי המפלגה, שהם מפציצי העתון מבית-לבית, פגעה קשות בתפוצה. ניסיון העורך החדש, סאלם ג'ובראן,

AL-WATAN
الوطن
 نشرة
 للناخب
 (13)
 إصدار القائمة التقدمية السلام - الحركة التقدمية
 للإعلام: الناشر: 2372 تليفون 65/04.17 - 98/01.70

يا عمال العالم اتحدوا!
الاتحاد
 AL-ITTIHAD, DAILY
 جريدة يومية
 أم-أخيخاد، 1000
 * الأرقام: آذار 1990، المراتب 10، ثمان 1610، العدد 169/169 * 6 صفحات * الثمن: (1) شلل *
 * يوم ربيع 7.3.1990 - المخرج: 1.10 شل
 * Vol. 249/46 - 7.3.1990 - Price: 1.10 Shekel

3. אל תדאמון (סולידריות) — שבועון. היה ביטאון "המתקדמת" מאז 1983 ועד 1985. הוצא לאור ביוזמה פרטית של ד"ר רשיד סלים, ממייסדי "המתקדמת". חדל להופיע בקביעות מאז הודח סלים מהנהגת

בעיקר בנושא האינתפאדה והאלימות בשטחים. עד לפני שנתיים היה לתנועה זאת ירחון בשם "אס סראט" (דרך הישר). אז החלה לפרסם מוסף שבועי לירחון, כדי להפיץ את דבר התנועה ומועמדיה בבחירות המוניציפליות. אחרי הצלחת התנועה בבחירות היא הוציאה את השבועון החדש והירחון חזר למתכונתו הרגילה והסולידית יותר.

עתונים דתיים

1. אל ראבטה (הקשר) — ירחון. הביטאון הדתי הוותיק ביותר בארץ. מופיע מטעם הכנסיה הקתולית-יוונית מאז 1943. עיקר תוכנו — הנעשה בקרב העדה.

الرابطة
شهر القدي 1981
الكنيسة الكاثوليكية واليونانية

قالت رئيس البعثة السيد احمد مازار
في زيارة سيدة الطران كريمة من بلع

אל ראבטה

2. אל כלמה (המלה) — ירחון. כתב-עת בין-עדתי חדש יחסית שהחל להופיע בראשית 1989 בחיפה, בעריכת ג'וני מנצור, היסטוריון צעיר הנמצא באופוזיציה לבישוף העדה הקתולית-יוונית. העורך הרחיב את המערכת וחזיק את המגמה הבין-עדתית.

"המתקדמת". ממשיך להופיע לעתים רחוקות כדי לבטא את האופוזיציה למיעארי.

4. אל דיאר (המכורה) — שבועון. ביטאון "המפלגה הדמוקרטית-ערבית" של עבד אל והאב דראושה. החל להופיע לקראת הבחירות לכנסת בנובמבר 1988, ומאז נאלם ונעלם. דראושה הבטיח לחדש את הופעתו מדי פעם, אבל לא קיים את הבטחתו עד אביב 1990.

5. אל ג'מאהיר (ההמונים) — שבועון. השבועון הערבי השני שנסגר בצו ממשלתי. הראשון היה ביטאון קבוצת "אל ארד" (האדמה) הפרו-נאציונליסטית בסוף שנות ה-50. "אל ג'מאהיר" רחוק מלהיות גרסה חדשה של "אל ארד". אין סביבו חוג פעילים, ועיקר החומר המופיע בו מועתק מעתוני חו"ל, או מופיע בעילום שם. נמכר במספר עותקים מצומצם במספר קטן של דוכנים למכירת עתונים. הוא נערך בידי עפייף צלאח סאלם, חבר רק"ח ובוגר הפקולטה לעתונות של אוניברסיטת לנינגרד, שסולק מ"אל אתיחאד" ונטה לעבר רעיונות "חזית הסירוב" מאז שהחל להופיע במרס 1985. הממונה על מחוז הצפון במשרד הפנים האשים את העורך כי קיבל כספים למימון השבועון מארגונים עוינים, ושלל את רשיונו. עם זאת הוא לא הועמד לדין.

6. וינוס (ונוס) — שבועון. יצא לאור בנצרת כמקומון מסחרי קל לכל המשפחה בסוף שנות ה-70, אך לא הופיע בצורה סדירה. ב-1986 שב והופיע כשותפות עם פרסום "אריאלי". ב-1988 נפסקה הופעתו עקב משבר כלכלי. ב-1989 חידש את הופעתו, הפעם בעריכת עפייף סאלם, עורך אל "ג'מאהיר" שרשיונו נשלל. תוכנו הפך פוליטי-רדיקלי חריף. מחינאון שבועי הפך לירחון פוליטי-אידיאולוגי המוצע למכירה בדוכנים למכירת עתונים.

7. אל ראיה (הדגל) — הביטאון הרשמי והארצי הראשון של תנועת "אבנאא אל בלד", שבעתונות העברית נהוג לתרגם את שמה בטעות כ"בני הכפר", כאשר התרגום הנכון צריך להיות: בני המקום, הילידים, שאינם מהגרים חדשים. הקבוצה פועלת מאז שנות ה-60 באוניברסיטאות, ובבחירות 1973 השתתפו מועמדיה בבחירות למועצה המקומית באום אל פחם וזכו למנדט בודד אותו איבדו בבחירות מרס 1989 (ל"תנועה המוסלמית"). "אל ראיה" החל להתפרסם ב-1986. ב-1988 נקרא העורך רג'א אגבאריה לממונה על המחוז בנצרת, ושם נמסר לי כי משרד הפנים החליט לשלול את רשיון העתון, באותו נימוק שניתן בזמנו לעורך "אל ג'מאהיר".

גם במקרה זה נהגו "אבנאא אל בלד" בשיטה של בעלי העתון האחר. תחילה פרסמו את שרצו בחוכרות שיצאו כ"הוצאה חד פעמית", שאין החוק מחייב את המו"ל שלהן לקבל רשיון מיוחד להוצאתן. בשלהי 1989 החלו מפרסמים שבועון חדש בעל תוכן ישן, בשם "אל מידאן". רשמית עורך את השבועון החדש מ. אבו רג'ב. למעשה, העריכה היא בידי רג'א אגבאריה, המורה מאום אל פחם, העורך הוותיק של השבועון הקודם.

8. צאות אל חק ואל חוריה (קול האמת והחופש) — שבועון. בטאונה של "התנועה המוסלמית". מופיע באום אל פחם. עיקר תוכנו: הטפה דתית ואנטי-קומוניסטית, כשהוא אינו חוסך שבטו גם ממשלת ישראל,

עתונים מסחריים

1. אל סינארה (החכה) — שבועון. החל להופיע בראשית 1983 ביוזמת לוטפי ווידא משעור, בעל משרד פרסום ויחסי ציבור "נצרת". הקו הפוליטי מבוסס בדרך כלל על מתן חופש ביטוי. עמדת ראשי רק"ח, העוינת לשבועון דחפו את המו"ל, לוטפי משעור, להתבטאויות חריפות נגד ראשי המפלגה ועורכי העיתונים שלה, אמיל חביבי וסאלם ג'ובראן שתבעו אותו על הוצאת דיבה, תביעה בה הורשע.
2. כל אל ערב (כל הערבים) — מופיע מטעם משרד הפרסום אל-בוסתאני. ראה אור כאשר פסק שיתוף הפעולה של משרד זה עם העתון "רינוס" ב-1987. מנסה לרכוש את הקוראים בפרסום צבעוני. שטח המודעות, קנה המידה היחיד שניתן למדוד בו את הצלחתו, מעיד על הצלחה מוגבלת ביותר. מנסה להתחרות ב"אל סינארה", אבל אינו מגיע למחצית המודעות של השבועון המתחרה. עד מרס 1990 — חנימון. לאחר מכן החל להימכר.

3. אל ראאיד (החלוץ) — ירחון. ביטאון יוקרתי של הכנסיה האנגליקנית, הופיע בראשית שנות ה-60. הופעתו נפסקה מאז יצא את הארץ הכומר רפיק פרח ורעייתו הסופרת נגוא קעואר-פרח.
4. אל סלאם ואל חיר (השלום והחסד) — ירחון. ביטאון העדה הלטינית-קתולית. הופיע בנצרת עד 1967, ומאז עבר למזרח ירושלים. עיקר תוכנו דתי.
5. אל בשיר (המבשר) — ירחון. כתביעת מיסיונרית קטן של עדת האחמדיה השוכנת בשכונת כבאביר בחיפה.
6. אל הודה (האמת) — ירחון. ביטאון דרוזי בהוצאת פאז עזאם מעוספיה. מופיע מאז ראשית שנות ה-70. בשנה האחרונה הופעתו אינה סדירה.

7. אל בשארה (הבשורה) — ירחון. ביטאונה של אגודת "אל נור" הנוצרית-אורתודוקסית בנצרת.
8. אס סראט — הביטאון הראשון של התנועה המוסלמית (וראה לעיל). מופיע באום אל פחם ונמכר בכעשרת אלפים עותקים, בעיקר במסגדים.
9. אל ביאן (ההוכחה) — ירחון. ביטאונו של ד"ר אחמד דיאב מנצרת. הופיעו שני גליונות בלבד.
10. אל קלם (העט) — ירחון. ביטאון מוסלמי מתון בעריכת עבד אס סלאם מנצרת, קומוניסט פעיל שחזר בתשובה. הופיע במשך כשנה ב-1987.
11. אל דרוז — ירחון. יצא לאור על-ידי עו"ד כמאל אל קאסם מראמה ב-1971. החזיק מעמד תקופה קצרה.
12. אל עמאמה (המצנפת) — רבעון. ביטאון דרוזי שהופיע בדלית אל-כרמל, בעריכת סמיה נאטור בתקופת מלחמת לבנון. הופעתו נפסקה אחרי תקופה קצרה.

3. אל ערבי (הערבי) — שבועון. חנימון שבועי שהחל להופיע בעכו מטעם בעלי הדפוס אבו רחמן ב-1986. הופעתו לא היתה סדירה. ב-1989 נטלה אותו לידיה קבוצת האופוזיציה ברק"ח, ומאז הוא עתונם של אלה המגלים עניין בכת הסגורה של הקומוניסטים בישראל.
4. אל עג'מי — חנימון יפואי המופץ גם בגליל. בכעלות משפחת משהראוי. העורך הוא מוחמד זבדה, מנהל בית ספר ביפו. מקורב למפלגה הדמוקרטית-ערבית.
5. האדא אל אסבוע (השבוע) — החל להופיע בראשית 1990 בחיפה, בעריכת יוסף פרח, שחקן ובמאי, עובד הטלוויזיה הישראלית בעבר. קו המערכת מתון, אינפורמטיבי בעיקר.
6. צדא אל ג'ליל (הד הגליל) — הופיע בעכו לקראת הבחירות לכנסת ב-1988, ונסגר מיד לאחר מכן.

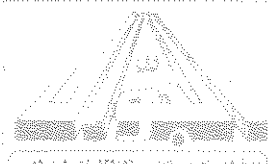
מקומנים

1. אפאק (אופקים) — הופיע בשפרעם בצורה לא סדירה מאז 1986, בעריכת עפיף שליוט, שחקן תיאטרון במקצועו. הרבה לעסוק בעניני תרבות וספרות.
2. מרג' אבן עאמר (עמק יזרעאל) — מופיע בדבוריה מאז 1987. בעל נימה שמאלנית-לאומנית.
3. אל ג'זאל (הנווד) — מופיע באורח סדיר בטירה מאז 1988, בעריכת ג'מאל עבד אל רחים — איש פרסום. תוכנו מסחרי בעיקר ונוטה לעבר התנועה המוסלמית.

אל ג'זאל

אלה הם המנהלים:

- מנהל: עבד אל עזיז אל עטרי
- מנהל: עבד אל עזיז אל עטרי
- מנהל: עבד אל עזיז אל עטרי
- מנהל: עבד אל עזיז אל עטרי

הנאמן: נאמן אל עטרי
 המנהל: מנהל אל עטרי
 המנהל: מנהל אל עטרי

הנאמן: נאמן אל עטרי
 המנהל: מנהל אל עטרי
 המנהל: מנהל אל עטרי

4. פנוראמא — מופיע בטייבה מאז 1988 בעריכת בסאם ג'אבר, כתב "קול ישראל". תוכנו בעיקר מקומי-מסחרי.
5. שועאע (קרני השמש) — ירחון. מופיע ביפיע מאז 1985 בעריכת מסעד כולל חומר ספרותי וידיעות מקומיות.

עתונים מסחריים באזור הצפון

رفاعا عن رمطراطية التفكير
العربي

ALARABI
 العدد 122 - 1989
 السنة الرابعة - العدد (24)
 تطورات جديدة بخصوص خطة نشر

العربي

عدد العدد: 122 - 1989
 AL - ARABI - AGAMI
 السبوعية: 15443 - 15443
 السنة الرابعة - العدد (24)

العربي
 العدد 122 - 1989
 السنة الرابعة - العدد (24)

العربي
 العدد 122 - 1989
 السنة الرابعة - العدد (24)

7. كل الغليل — חינמון ערבי ראשון שהופיע בשפה העברית, בעריכת סולימאן חיר, דרוזי מפקיעין. המו"ל: המהנדס נויח ביסאן מתרשיחה. הופיעו רק שני גיליונות.
8. אס סביל (הדרך) — חינמון שהופיע בחיפה ב-1984 והצליח להחזיק מעמד במשך כשנתיים. נסגר עקב קשיים כספיים.
9. אל נדוה (רב שיח) — שבועון. חינמון מסחרי המופיע במשולש מאז מרס 1990. מביא חדשות ופוליטיקה.

שנות ה-80 בטענה כי הפר את המשמעת. הגיליון הראשון הופיע בקיץ 1989, גיליון שני טרם ראה אור.

10. שאואן אקדימיה (עניינים אקדמיים) — רבעון. מוקדש לעניינים אקדמיים בעריכת ד"ר אחמד טיבי, שהתפרסם בפרשת עזר וייצמן והטלפון מתונים. מופיע מאז 1987 בצורה לא סדירה.

11. לקאא (מפגש) — רבעון. מיוחד לקידום היחסים הנוצרים-המוסלמים בעריכת ד"ר ג'רייס חורי, תושב הכפר פסוטה. מופיע בירושלים מאז ראשית 1986 ומופץ בעיקר לספריות ציבוריות ומוסדות חינוך. מארגן מדי פעם סמינרים בנושא זה.

12. אש"שרק (המזרח) — רבעון. כתב-עת ספרותי המופיע מאז 1970. העורך: מחמוד עבאסי משרפעם. במשך שנים נחשב קונפורמיסטי. לאחרונה מגלה נטיות לעצמאות והתקרבות אל נטיות הקוראים.

13. מפגש — לקא — קובץ ספרותי עבריי-ערבי. מופיע מדי פעם מאז מאי 1964. היוזם: מרדכי טביב המנות. העורך האחרון מוחמד חמזה גנאים מבקה אל-גרביה.

שונים

1. אל ע'ד (המחר) — ירחון לענייני נוער מטעם רק"ח.
2. צדא אל תרביה (הד החינוך) — ירחון ותיק לענייני מורים.
3. עביר (ניחוח הפרחים) — ירחון צבעוני למשפחה בעריכת עטאללה נג'אר מעראבה.
4. אל מערפה (הידיעה) — ירחון המיועד לתלמידים.
5. ערביוטר — מנסה לרכוש את התלמידים הערביים בבתי הספר התיכוניים הלומדים מחשבים. החל מופיע ב-1989 ומשתתפים בו סטודנטים ערבים הלומדים בטכניון בחיפה.
6. אל חיאה (החיים) — ירחון לעניני רפואה עממית. מופיע מאז 1986 בחיפה בעריכת מוחמד בדארנה מעראבה. מפרסם ירחון מיוחד לילדים.
7. מג'לתי (עתוני) — ירחון לתלמידים. מופיע מטעם בית ההוצאה הערבי של ההסתדרות מאז מחצית שנות ה-60.

ספרות והגות

1. אל מנבר (הכמה) — דו-שבועון. מוקדש לענייני תרבות ומדע פופולרי בעריכת ד"ר אחמד היבי (מהכפר קאבול). לעתון נטייה דתית-לאומית.

2. אל ג'דיד (החדש) — ירחון. ביטאון לענייני ספרות ותרבות של מק"י-דק"ח. מופיע מאז 1953. עורכו הראשון היה עו"ד חנא נקארה.

3. אל מוג'תמע (החברה) — ירחון. ביטאון עצמאי לענייני ספרות. מופיע מאז 1954. מייסדו, המורה-המשורר מישל חדאד, הצליח לקיימו עד 1958, וחידש את הופעתו כחינוך בין השנים 1984 ו-1989. בראשית 1990 ניסה לחזור ולהוציא כירחון לענייני ספרות ותרבות, הציע אותו למכירה בחנויות (2.5 ש"ח) וביצע מהפך בגישתו הפוליטית מא-פוליטיות לגישה לאומית-רדיקלית.

4. חיואר (דיאלוג) — ירחון. כתב-עת אינטלקטואלי שפרסם עו"ד זוהיר סעד ב-1981/82, ללא הצלחה כלכלית. תרם לגיבוש "המרד" בחד"ש ולהקמת "המתקדמת".

5. אל מואכב (אורחות) — ירחון. כתב-עת ספרותי-פוליטי המקורב ל"תנועה המתקדמת" ומופיע מאז 1984. עורכו הראשון היה המשורר פאוזי ג'רייס עבדאללה המנות. העורך כיום: ד"ר ג'מאל קעואר.

6. אל אסואר (החומות) — רבעון. ביטאון עצמאי המקורב לחד"ש בעריכת יעקוב חג'אזי, העוסק גם בהוצאת ספרים.

7. "48" — ירחון. כתב-עת של התאחדות הסופרים הערביים המקורבת לחד"ש. המו"ל: הוצאת אל שפק מכפר קרע, העוסקת בעיקר בצילום והפצת ספרות ערבית לאומית-פלסטינית שהודפסה בארצות השכנות.

8. קדאיא (עניינים) — רבעון. מוקדש לענייני מחקר. הגיליון הראשון הופיע בסוף 1989 בעריכת ד"ר מחמוד מחארב, הידוע כאחד הפעילים של אגודת "בני הכפר" וכמחבר ספר היסטורי על עמדות מק"י בראשית שנות המדינה. הוא העורך היחיד המזמין כתבי יד ומבטיח תשלום למחברים.

9. אל פכר אל ג'דיד (המחשבה החדשה) — רבעון. ביטאון חדש בהוצאת צליבא חמיס, איש מק"י-דק"ח ותיק שסולק ממפלגתו בטוף